

HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

**GYERMEKJOGI
JELENTÉS
2016**

TARTALOM

ELŐSZÓ	4	c) POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG-JOGOK	14
Módszertan	4		
Milyen volt 2016-ban gyereknek lenni Magyarországon?	5	15. cikk: Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága	14
b) ÁTFOGÓ ALAPELVEK	8	14. cikk: A gondolati, lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jog	
2. cikk: A diszkrimináció tilalma	8	17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés	16
3. cikk: A gyermek legjobb érdeke	10		
12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása	12	d) GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK	18
		19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga	18
		19. cikk: A testi fenyegetés (megalázó bánásmód) elleni védelem joga	20

e) CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOS- KODÁS	22		
5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyer- mek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyerme- kek helyzete	22		
f) FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT	24		
23. cikk: Fogyaté- kossággal élő gyermekek	24		
24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások	26		
A fiatalok egészsége	28		
26. cikk: Szociális biztonság	28		
g) OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA	30		
28., 29. és 31. cik- kek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás	30		
		h) EGYÉB KÜLÖN- LEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK	33
		22. cikk: A menedék- kérő gyermekek speciális védelme	33
		37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igaz- ságszolgáltatási rendszere	35
		i) A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI OKMÁNYOK RATIFIKÁCIÓJA	36
		k) NYOMON KÖVETÉS ÉS TERJESZTÉS	37
		A gyermekjogok megismerése	37
		FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXU- ÁLIS VISSZA- ÉLÉSRŐL	38

ELŐSZÓ

2017-ben nemcsak azt ünnepelhetjük, hogy 26 éve ismerjük a gyermekjogokat, hanem az 1997-ben elfogadott, tehát 20 éves gyermekvédelmi törvényt is. De vajon tényleg van okunk ünnepelni? Milyen most, 2–2,5 évtizeddel a gyermekjogok megjelenése után gyerekek lenni Magyarországon?

Idén először készült olyan átfogó vizsgálat a mögöttünk álló év gyermekjogi eseményeiről, amely képet ad a jogszabályi változásokról, a statisztikákról, a gyermekjogok érvényesüléséről és nem utolsósorban arról, hogy milyen gyermekjogi témák uralták a közbeszédet: hogyan gondolkodunk mi, felnőttek a gyerekekről.

2017-től kezdve minden évben elkészül ez a tényszerű, objektív – a problémákat és a pozitív eredményeket egyaránt számba vevő – jelentés, ami értékalapú, gyermekjogi megközelítést alkalmaz, de nem értékelő (így például ajánlásokat sem tartalmaz). Bízunk benne, hogy ezzel a jelentéssel olyan információforrást teremthetünk, amely növeli a gyermekjogi érzékenységet, és segíti mindazoknak a szakembereknek a munkáját, akik gyermekjogokkal, gyermekvédelemben dolgoznak.

MÓDSZERTAN

A jelentés előkészítése során három területről gyűjtöttünk információt:

- 2016-ban elfogadott, illetve hatályba lépett jogszabályok, módosítások;*
- 2016-ban publikált szakmai anyagok, statisztikai és információs források;*
- 2016-ban megjelent tudósítások, médiamegjelenések.*

Ez utóbbit azért tartottuk fontosnak, mert a média és a közbeszéd irányai képesek a döntéshozókat befolyásolni, s ahogy 2016-ban is kiderült: konkrét jogszabály-változtatásokat is generálni.

A 2016. évi Gyermekjogi jelentést a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány szakmai csapata állította össze. A tervezet véleményezésére 9 szakembert kértünk fel 9 különböző szervezetnél. A jelentés főbb pontjait szakmai fórum elé vittük, és megvitattuk az előkészítés során.

A jelentés az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben Magyarország számára megfogalmazott Záró észrevételek struktúráját követi (a fejezetek betűjelei is ehhez igazodnak); **angol** és **magyar** nyelven is elérhető, valamint készül egy „gyerekeknek szóló” változat a 18 éven aluliak számára is – hiszen ez a munka leginkább róluk, nekik szól.

Mivel a jelentés 2017-ben először készült el, különösen fontosak számunkra a visszajelzések. Az anyaggal kapcsolatos észrevételeket az alábbi e-mail címre várjuk: info@hintalovon.hu. Köszönjük!

Milyen volt 2016-ban gyerekeknek lenni Magyarországon?

Izgalmas év volt 2016, és nagyon sokat beszéltünk a gyerekekről, foglalkoztunk az őket érintő kérdésekkel, bár csak ritkán pozitív kicsengéssel. Általában az aggodalom hangján szólaltunk meg, ha gyerekekről volt szó, ami 2016-ban főként három nagy téma köré szerveződött: oktatás, gyermekszegénység, gyermekbántalmazás.

A **magyar közoktatási rendszer** 2016-ban rég nem látott izgalmakat okozott mindenkinek gyerekektől a pedagógusokon és szülőkön át a politikusokig. Januárban mozgalom indult a minőségi oktatásért, a diákok oktatási reformokért tüntettek, és szolidaritást vállaltak a tanárokkal. Végül az évet a decemberben nyilvánosságra hozott PISA-teszt eredménye zárta, aminek tanúsága szerint amióta mérjük az oktatás minőségét, még soha nem volt ilyen rossz a helyzet, mint most.

Az oktatási kérdésekben 2016-ban egyszerre volt jelen a gyerekek joga a minőségi oktatáshoz, az iskolai terhek kérdése (és ennek hatása a gyerek alapvető jogára a pihenéshez és szabadidőhöz), valamint az, hogy a gyerekeket megilleti-e a jog a saját ügyeikben való aktív részvételre és tiltakozásra (egyesülésre, gyülekezésre, véleménynyilvánításra – kockás ing viselésére).

2016 másik nagy (vissztérő) témája a **gyermekszegénység** volt, és olyan területeken kapott hangsúlyt, mint a gyermekéhezés (közétkeztetés helyzete), a gyerek joga a szociális biztonságra (az elszegényedő társadalom, a jövedelmi szegénység problémája); de megjelent a szegénység és depriváció oktatási rendszerhez köthető dimenziója is. A magyar iskola-rendszer ugyanis a 2016-ban napvilágot látott kutatási eredmények szerint növeli a társadalmi különbségeket, és a szegénységben élő mintegy 150–200 ezer gyerek nem jut hozzá minőségi oktatáshoz.

Míg az oktatás területén 2016-ban egy (többé-kevésbé) nyílt vita zajlott a problémákról, addig a gyermekszegénységnél részben a sötétben tapogatóztunk. 2016-ra önmagának a gyermekszegénység mértékének megítélése is ellentmondássá vált. Kutatások szerint a relatív jövedelmi szegénységben élő gyerekek aránya mérséklődik 2015-től, de a 2016-os hivatalos kommunikációban megjelenő, a hátrányos helyzetű gyerekek

számának megfeleződéséről szóló adatokat óvatosan kezelte a szakma. Ennek oka részben az, hogy a javuló statisztikában a szakemberek nemcsak a gyereket nevelő háztartások javuló anyagi helyzetét látják, hanem a statisztikai kategóriák és besorolás megváltozását is.

A gyerekek „eltűnése” a rendszerekből, statisztikákból a gyermekszegénység mellett a gyermekvédelemben is megjelent problémaként. A Központi Statisztikai Hivatal 2016-ban nyilvánosságra hozott adatai szerint a **veszélyeztetett**ként nyilvántartott gyerekek száma 50 ezer fővel csökkent, aminek oka az elemzések szerint nem a helyzet javulása, hanem az, hogy a gyermekvédelmi rendszer korábbi átalakítása miatt elsősorban a kistelepüléseken élő gyerekek veszélyeztetett helyzete észrevétlen marad.

Nem kérdés, hogy a gyermekszegénységet gyermekjogi problémának kell tekinteni, ahogy az sem kérdés, hogy a gyerekek egészséges fejlődéséhez nemcsak a megfelelő minőségű táplálkozás, a szociális biztonság és a képességek fejlesztésére hivatott, jó minőségű oktatáshoz való hozzáférés szükséges, hanem az erőszakmentes gyermekkor is.

A **gyermekbántalmazás** területén 2016-ban az intézményekben (gyermekotthonokban, óvodákban, iskolákban) elkövetett erőszakok, a szakemberek és szülők felelősségének kérdése, valamint a szexuális erőszak és megelőzhetőségének témája merült fel leggyakrabban.

2016-ban sokkolt minket a jóhírű gyermekotthon igazgatójával szembeni szexuális visszaélés vádja, egy 2 éves kislány sérelmére elkövetett szexuális erőszak, ombudsmani jelentések összekötözött kezű és szekrénybe zárt gyerekekről vagy a halálra éheztetett gyerekek ügyében megállapítható szakmai felelősségről.

A sok (igen erős médiavisszhangot kiváltó) ügy morális pánikot gerjesztett, amire válaszul jogszabály-módosítás született. Azonban a szakma nem ezt értékelte legpozitívabban 2016-ban, hanem az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiadott szakmai protokollokat a gyermekbántalmazási ügyek jobb kezelésére.

A 2016-ot legerősebben meghatározó mindhárom gyermekjogi kérdésnél különösen fontos a **roma** gyerekek és családok sérülékenységének értékelése. A magyarországi roma gyerekek oktatási rendszeren belüli helyzetének és az őket sújtó iskolai szegregációnak a tarthatatlanságát 2016-ban az Európai Unió is kimondta.

Nem kérdés, hogy mind a szegénység, mind pedig a veszélyeztetettség (és annak megítélése) a roma gyerekek esetében komoly kihívást jelent. 2016-ban civil

kampány is indult annak érdekében, hogy a gyermekvédelemben tapasztalható diszkrimináció, a roma gyerekek hátrányos megítélése megszűnjön, és ezáltal elejét lehessen venni a roma gyerekek családból való indokolatlan kiemelésének.

Volt tehát bőven gyermekjogi téma 2016-ban, és a jogalkotók is sokat dolgoztak. Átlagosan minden hónapra jutott egy olyan új jogszabály vagy jogszabály-változtatás, ami gyermekjogi kérdést érintett.

Ha a számokat nézzük, javuló statisztika állt szemben 2016-ban a médiában megjelenő (szakmai, civil és konkrét ügyekhez köthető) aggodalmakkal. Ugyanígy a gyerekekkel foglalkozó szakemberek növekvő béreiről szóló döntések az állami **költségvetés** évek óta nem változó (és így reálértéken csökkenő) számaival.

A gyermekvédelmi alapellátások támogatásai

Gyermekjóléti alapszolgáltatás	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Támogatás a szolgáltatás megrendeléséhez									
2000 főnél kisebb településeknek	–	250	250	250	250	–	–	–	Ft/lakos
Szolgáltatás fenntartásához támogatás									
70 ezer fő alatti települések	790	790	790	790	790	790	790	790	Ft/lakos
70–110 ezer fő közötti települések	658	564	564	564	564	564	564	564	Ft/lakos
110 ezer fő feletti települések	564	494	494	494	494	494	494	494	Ft/lakos
Társulás formájában ellátva kiegészítő támogatás		–	–	–	300	300	300	300	Ft/lakos
Gyermekjóléti központ	2 303 300	2 099 400	2 099 400	2 099 400	2 099 400	2 099 400	2 099 400	2 099 400	Ft/központ

Nappali ellátás	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Bölcsődei ellátás	585 900	494 100	494 100	494 100	494 100	494 100	494 100	494 100	Ft/ellátott
Családi napközi és gyermekfelügyelet	259 400	268 200	268 200	268 200	268 200	268 200	268 200	268 200	Ft/ellátott
Kiegészítő támogatás társulásoknak		–	–	–	600	600	–	–	Ft/ellátott

Gyermekek átmeneti otthona	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Gyermekek átmeneti intézményei	1 026 200	842 750	842 750	842 750	635 650	635 650	–	–	Ft/ellátott
Gyermekek és családok átmeneti intézményei (bértámogatás)							651 510	651 510	Ft/ellátott
Gyermekek és családok átmeneti intézményei (működési támogatás)							egyedi döntés	egyedi döntés	Ft/ellátott

Visszatérve az eredeti kérdésünkre, hogy vajon **milyen volt 2016-ban gyerekek lenni Magyarországon**, azt mondhatjuk: vitákkal teljes. Nagyon kevés gyermekjogi ügyben volt egyetértés a társadalomban, a szakmában vagy a politikai döntéshozók között. A közéletet uraló általános szembenállás itt is megmutatkozott, ami egyrészt természetes (hiszen a gyerekek és a gyermekjogok nincsenek burokban, minden ugyanúgy hat rájuk, mint a társadalom többi tagjára). Másrészt az is látható, hogy a gyerekek jönnek ki legrosszabbul az ilyen típusú szembenállásból – pontosan úgy, mintha egymással vitában álló elvált szülők gyerekeiről beszélnénk. Kétségkívül sérül a gyerek érdeke, joga, ha olyan alapvető kérdésekben sem tudunk megegyezni, minthogy mi az iskola feladata, hány gyerek él szegénységben, vagy bántalmazásnak számít-e a gyerekverés, és ha igen, mit kell tenni, ha előfordul.

A fenti, meghatározó dilemmák mellett sok egyéb kérdéstről is szól a jelentés, azonban a 2016. évre vonatkozó áttekintés és gyermekjogi értékelés nem lehet teljes

anélkül, hogy a gyerekek egy különleges csoportjával ne foglalkoznánk itt a bevezetőben is. Azokkal az **úton lévő gyerekekkel**, akik 2016-ban már jelentősen kisebb számban, de megjelentek a magyar határokon, akiket a sokszor több ezer kilométeres vándorlásuk során megannyi fájdalom, félelem, trauma ért, és akiket Magyarország elsősorban „migránsnak” tekint, és nem gyerekek.

Az ő jogi helyzetükben 2016-ban nem történt változás, és a médiamegjelenések sem rájuk voltak kihegyezve. Mégis fontosnak éreztük, hogy a kísérő nélküli kiskorúak és a menedékkérő gyerekek problémája megjelenjen a 2016. évről szóló jelentésben. Az arról az évről szóló jelentésben, amikor a köztereket, a médiát és a mindennapi beszélgetéseket is alapvetően tematizálta a „Tudta?” kampány és a dilemma, hogy vajon mi a jó reakció a menekültkérdésre. Azt gondoljuk, hogy az erre adott válasz ki fog hatni a saját gyerekeinkre, és hogy ennek a vitának a jellege, minősége, a használt szavak és érvek a gyermekkor részévé váltak 2016-ban.

ÁTFOGÓ ALAPELVEK

2. cikk: A diszkrimináció tilalma

„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Az iskolai szegregáció a roma gyerekeket sújtja legjobban.

Kép forrása: AFP/ Kisbenedek Attila

2016-ban a diszkrimináció területén három gyermekjogi probléma jelent meg a legtöbbször a szakmai anyagokban, politikai vitákban és a közbeszédben: a **roma** kisebbséghez tartozó gyerekekkel szembeni szegregáció, a **kísérő nélküli kiskorúak** helyzete, és a **lakcím nélküli kiskorúakat** érő joghátrány.

2016 májusában az Európai Bizottság **kötelezettség-szegési eljárást** indított Magyarország ellen a **roma gyerekek iskolai szegregációja miatt**¹. A felszólítás után októberben az igazságügyi miniszter **módosítási javaslatot nyújtott be** az esélyegyenlőségi törvényhez (2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról), amit azonban még nem fogadtak el.

1. A Bizottság felszólító levelet küldött a kormánynak, hogy hozza összhangba az egyenlő bánásmódról és az oktatásra vonatkozó jogszabályokat, valamint az oktatás gyakorlati végrehajtását a faji egyenlőségről szóló uniós irányelvvvel, amely tiltja a faji vagy etnikai alapú oktatási diszkriminációt.

„»A Bizottság több szempontból is aggályosnak találja a magyar jogszabályokat és igazgatási gyakorlatot, melyek következtében a roma gyermekek aránytalanul magas számban járnak szellemi fogyatékos tanulóknak szánt speciális iskolákba, valamint jelentős hányaduk vesz részt elkülönített oktatásban a többségi iskolákon belül« – áll az EB (...) közleményében.”

Forrás

A szíriai és más háborús konfliktusok miatt a magyar határnál **menedéket kérő 18 éven aluliak helyzete** fontos gyermekjogi kérdéseket vetett fel 2016-ban is. Az **Eurostat adatai** szerint 2016-ban 1220 kísérő nélküli kiskorú nyújtott be menedékkérelmet Magyarországon – ez lényegesen kevesebb, mint a 2015-ben beadott 8805 kérelem. A csökkenő esetszám ellenére a kísérő nélküli kiskorúak és a családjukkal együtt érkező gyerek **menedékkérők** helyzete folyamatosan napirenden volt 2016-ban is. A kapcsolódó **népszavazás** miatt a téma erősödő politikai töltetet kapott 2016 nyarán, amikor megjelent a „Tudta?” kormányzati **plakátkampány**, amely során migrációval kapcsolatos állítások jelentek meg a köztereken és a médiában.

TUDTA?

NÉPSZAVAZÁS
2016. OKTÓBER 2.

Magyarország Kormánya
népszavazási kampánya

Kép forrása

A gyerekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés szempontjából a harmadik legfontosabb témakör 2016-ban a **laccím nélküli kiskorúak** helyzete volt. A Város Mindenkié és az Utcajogász **aláírásgyűjtést kezdeményezett** a laccím nélküli gyerekek helyzetének megoldása érdekében². A civil szervezetek petíciójukban rámutattak, hogy jelenleg az államilag támogatott egészségügyi ellátásra csak azok a gyerekek jogosultak, akiknek van bejelentett lakó- vagy tartózkodási helyük Magyarországon. Családi pótlékot és rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt csak az a család kaphat, amelynek van bejelentett lakóhelye. A felvetett gyermekjogi problémát 2016-ban nem sikerült megoldani.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legfrissebb Záró észrevételei a magyar gyermekjogi helyzetet tekintve az alábbi problémákra hívták még fel a figyelmet a diszkrimináció területén: **LMBT+ gyerekek, valamint a származásuk vagy a szüleiket érő hátrányos megkülönböztetés miatt marginalizált és sérülékeny** gyerekek helyzete.

A fenti területek egyikén sem történt 2016-ban érdemi előrelépés a diszkrimináció csökkentésére. A jövőbeni esetleges változtatások szempontjából fontos lehet, hogy 2016-ban az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (**AJBH**) **átfogóan vizsgálta** a nem jogi elismerését, a nem- és névváltoztatás hazai szabályozását. Az ombudsman jelentése felhívja a figyelmet arra, hogy a stigmatizáció, a megbélyegzés – a bizonytalanság mellett – sok esetben már a korai gyermekkortól kíséri a **transznemű** személyek életét. Ezért lenne lényeges az iskolapszichológusi rendszert felkészíteni arra, hogy megfelelő segítséget tudjanak adni a transznemű gyerekek sajátos helyzetéből, kirekesztettségéből adódó problémák kezeléséhez.

2. A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának (KEKKH) **adatai szerint** 2015-ben közel 4500 18 éven aluli gyerekeknek nem volt érvényes laccíme, így láthatatlanná váltak az ellátórendszer számára.

3. cikk: A gyermek legjobb érdeke

„A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyerekek „legjobb érdekének érvényesülése”³ átfogóan mutatja be egy országban a gyermekjogok állapotát. Magyarországon 2016-ban csak ritkán találtunk közvetlenül erre az alapjogra való hivatkozást – jellemzőbb az indirekt (értelmező) megjelenése.

Az AJBH azon kevés kivételek közé tartozik, ahol a gyermek legjobb/legfőbb érdekére való hivatkozás mérceként, értelmező jelleggel és közvetlen módon is megjelenik az egyes vizsgálatok során. Erre jó példa a 2016-ban a **gyámhatóságoknál dolgozók túlterheltségének** vizsgálata nyomán kiadott **jelentés**, amelyben a biztos megállapította, hogy a gyámhatósági ügyek 90%-ban nem zárhatóak le a kérelem beérkezését vagy az eljárás hivatalból való megindítást követően egy döntéshozatallal; illetve hogy komoly erőforrás- és kapacitásproblémákkal küzd a rendszer. Mindezek következtében az eljárásokban érintett gyerekek védelemhez való joga és legjobb érdeke is sérülhet.

A 2016-os év egyik meghatározó gyermekjogi eseménye volt a **Gyermekvédelmi törvény módosítása** (1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról). Bár a tervezet a gyermek mindenképp felett álló érdekére (legjobb érdek) hivatkozott, a szakmai szervezetek és szakértők mégis **tiltakoztak** ellene. A **törvényjavaslatot bíráló szakemberek** egyetértettek a módosítás előterjesztőivel abban, hogy az évben nagy nyilvánosságot kapott tragikus esetek – például az **agárdi** vagy **gyöngyösi** súlyos gyermekbántalmazási ügyek – a gyermekvédelmi rendszer hibás működését is mutatják, azonban megítélésük szerint a módosítási javaslat valójában nem alkalmas a tragédiák megelőzésére.

„...minden egyéb jelzés nélkül súlyos veszélyeztető oknak minősül a javaslat értelmében, ha a szülő a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, intézménnyel vagy a köznevelési intézménnyel tagadja meg az együttműködést a gyermek gondozása tekintetében.”

Forrás

3. Az eredeti Egyezmény szövegében szereplő „best interest of the child” kifejezésre jelenleg háromféle magyar fordítás, értelmezés is elfogadott: ‘a gyermek mindenképp felett álló érdeke’ (ez szerepel az Egyezményt ratifikáló 1991. évi LXIV. törvényben); ‘a gyermek legfőbb érdeke’; illetve ‘a gyermek legjobb érdeke’. Az AJBH gyakorlatát követve a jelentésben a ‘legjobb érdek’ kifejezést használjuk.

A 2016 decemberében megszavazott módosítás azzal a kockázattal jár, hogy azoktól a szülőktől is elszakíthatják a gyerekeiket, akik nem veszélyeztetik őket, csak nem tudnak együttműködni az egészségügyi vagy oktatási intézmény munkatársaival. A jogszabály megváltoztatása önmagában nem jelent biztosítékot arra, hogy az alapellátásban dolgozók a munkájuk során elég körültekintően járnak el a veszélyeztető magatartás megelőzésében, jelzésében és kezelésében. Ezért

fordulhattak elő 2016-ban (és korábban is) indokolatlan kiemelések (főleg a súlyos szegénységben élő és roma családok esetében). A tragédiák hátterében pedig az együttműködés problémáin túl a késedelmes vagy nem megfelelő (nem hozzáértő, nem eléggé intenzív vagy nem a problémákra irányuló) beavatkozás húzódik.

Bragi Gudbrandsson,
Székely László, Czibere Károly,
Láposy Attila az AJBH 2016.
november 17-én megrendezett
gyermekjogi konferenciáján

Kép forrása

12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása

*„Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

A véleménynyilvánítás jogának érvényesülése 2016-ban a **büntetőeljárások** és **gyermekbántalmazások** vonatkozásában merült fel markánsan. A leglátványosabb megnyilvánulása azonban mégis a diákok által megfogalmazott nyílt kritika megjelenése és az **oktatási reformot** sürgető mozgalmakban való diákrészvétel volt.⁴

Ennek a jognak a gyakorlása nem alakult konfliktusmentesen. A 2016. évi Diákpárlamentben az egyik résztvevő gyerek véleménynyilvánításhoz való jogának megsértése később nagy nyilvánosságot is kapott:

„Bradánovics Bendegúzra akkor szóltak rá, mikor dilettánsnak nevezte az oktatásirányítást, mint a fiatalember elmondta, »ki kellett húzni a kritikus részeket, ami sértette az adott hatalom csőrét«. A diák azt mondta, bár maga döntött arról, mit vesz ki a szövegből, próbált minden olyat, ami a legkisebb mértékben is sértő lehet bárki számára, mert nem akarta, hogy még egyszer elvegyék tőle a mikrofont.”

Forrás

Pozitív eredménynek számít a 12. cikk érvényesülésével kapcsolatban, hogy 2016-ban Szombathelyen megkezdte működését az első olyan magyar intézmény, ami az izlandi **Barnahus** („Gyerekház”) modellt tekinti közvetlen mintának. A helyi együttműködésen alapuló, a gyerek legjobb érdekét és a gyerek véleményének érvényre jutását biztosító **módszer** a büntetőeljárásokban a bántalmazás (elsősorban a szexuális erőszak) áldozatává vagy tanújává vált gyerekek védelmét szolgálja az ismételt viktimizációtól (áldozattá válástól).

Szintén egy büntetőeljárás kapcsán – a bicskei gyermekotthonban történt **szexuális visszaélések** gyanújának nyilvánosságra kerülése után – hívta fel a figyelmet az AJBH arra, hogy a gyerekek jelzéseit a gyermekvédelmi jelzőrendszer nem veszi komolyan. A biztos **utóvizsgálatot** rendelt el 2016-ban, mert a gyermekotthonban felmerült szexuális visszaélések kivizsgálása során már 2012-ben számos probléma merült fel: a jelentés szerint a gyerekekkel foglalkozók közül többen tudtak a szexuális bántalmazás gyanújáról, azonban a gyerekek valódi segítséget nem kaptak.

4. Lásd 15. cikk

Az ombudsman arra is felhívja a figyelmet, hogy **nem beszélhetünk a gyerekek véleménynyilvánításhoz való jogának valódi érvényesüléséről, ha az általuk elmondottaknak nincs következménye**, ha azt senki nem veszi komolyan, vagy csak formálisan kezelik.

A családjukon kívül, állami gondoskodásban élő gyerekek véleményének figyelembe vételére és jogaik érvényesülésére a **gyermekjogi képviselők** rendszere az egyik biztosíték. 2016 pedig változást hozott a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyerekek

jogvédelmét ellátó gyermekjogi képviselők szervezeti hátterében. Egy 2016-ban elfogadott **kormányrendelet** értelmében 2017. január 1-jétől a beteg-, ellátott- és gyermekjogokkal kapcsolatos állampolgári jogok érvényesítéséért felelős szervezet (OBDK) beolvadt az Emberi Erőforrások Minisztériumába (EMMI), ezentúl az OBDK feladatait önálló szervezeti egységként az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ) látja el. A következő években dől majd el, hogy ez a struktúra garantálja-e, hogy függetlenül láthassák el a családjukon kívül nevelkedő gyerekek gyermekjogi képviseletét.

POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG- JOGOK

**15. cikk: Az egyesülés és
békés gyülekezés szabadsága**

**14. cikk: A gondolati, lelkiismereti
és vallásszabadsághoz való jog**

*„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermek
egyesülési és békés gyülekezési jogát.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

2016-ban a gyerekek szabadságjogainak érvényesülése
a **köznevelés** területén mutatkozott meg leginkább.

„Kedves Diáktársaink!

Bizonyára mind hallottátok a tanárainkat ért sértéseket. Mind láthattuk a Sashegyi Arany János Általános Iskola és Gimnázium tanárainak megmozdulását, amely hírét a neves hírportálok is felkapták. (<http://m.origo.hu/itthon/20160216-kockas-ingben-uzentek-a-tanarok-klingshammer-istvan.html>)

Most rajtunk a sor!

Buzdítunk titeket, hogy a most következő pénteken (2016.02.19.), mindannyian bújjatok kockásba, tanáraink támogatásáért!

Lehetőleg fotózzatok-posztoljatok minél többet, a #kockástámogatáshashtaggel!
(Ide az event alá, illetve saját üzenőfalatokra)

Célunk felhívni az ország figyelmét a tanárainkra.

Hadd lássa a világ a támogatásunkat!!! Hajrá! OSZTANI ÉR!!!!!!”

Forrás

2016 februárjában társadalmi mozgalom indult az **oktatás reform**jáért. Becslések szerint országszerte közel 10 ezer diák öltözött **kockás ingbe** (a kockás ing egy pedagógusokat minősítő államtitkári megjegyzés miatt vált szimbólummá. Ezt követően február 29-én több ezren nem mentek iskolába, a tanárok aznapi sztrájkját erősítve. Az oktatás minőségéért indult megmozdulásban a gyerekek részvétele társadalmi vitát kavart. Aggodalom övezte a politika és a megosztott-

ság megjelenését az iskolákban, a gyerekek eszközként való használatát, a pedagógusi és szülői befolyást. Kérdésként merült fel: Mennyire engedi és támogatja a felnőtt társadalom, hogy a gyerekek saját véleményét alakítsanak ki? Milyen mértékben tanítja meg őket az érvek és ellenérvek megismerésének fontosságára, a vitakultúrára? Segíti-e őket abban, hogy kiálljanak magukért és érdekeikért?

Karinthy Frigyes Gimnázium • 2015-2016

Diákok a kockásingért, február 19.

A véleménynyilvánítás egyik formája: kockás inges tiltakozás, 2016. február

Kép forrása

A fenti dilemmákra nem sikerült egységes választ adni, de a fennálló helyzetről (a véleménynyilvánítás jogának érvényesüléséről) azért sokat megtudtunk. Többek között azért, mert 2016-ban az ország valamennyi állami és nem állami fenntartású általános iskolai képzést nyújtó intézményének bevonásával készült iskolai **egészségkultúra-felmérés** során megkérdeztek iskolai igazgatókat, pedagógusokat és iskola-egészségügyi szakembereket is a kérdésről. Az ő megítélésük szerint a tanulók meglehetősen **passzívan vesznek részt** az intézményekben zajló folyamatok kialakításában. Problémáikat, ötleteiket ugyan megoszthatják, de a döntéshozatal során csak az esetek közel felében (47–59%-ban) kéri ki a véleményüket. A tanulókat csak a kis felelősséggel járó önkéntes feladatokba vonják be (pl. osztálytermek díszítése). Kortárs segítőket az iskolák egyharmadában alkalmaznak.

A Gyermekjogi egyezmény 14. cikke kimondja, hogy a gyerekeknek joga van a **szabad vallásgyakorláshoz**. Erre hivatkozva – 2013-as bevezetése óta – több támadás is érte a kötelező hit- és erkölcsoktatást⁵. 2016 tavaszán a gyerekek terheinek csökkentése érdekében az **EMMI több munkacsoportja** is vizsgálta a kérdést, azonban változtatás nem történt.

A miniszterelnökséget vezető miniszter az iskolai oktatás világnézeti semlegességét megkérdőjelező nyilatkozatot tett 2016 novemberében, miszerint az új Nemzeti alaptantervet (Nat) és a magyar oktatáspolitikai megszervezését a **keresztény/keresztényen nevelés** céljának rendelik alá.

17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés

*„Az Egyezményben részes államok (...) gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legfrissebb Záró észrevételeiben felhívta a figyelmet arra, hogy ahhoz, hogy a gyerekek információhoz való jogát biztosítsuk, lehetőséget kell adni nekik, hogy **többféle véle-**

ményt is megismerhessenek. Ezt az alapjogot 2016-ban leginkább a **tankönyvi sokszínűség megszűnése** veszélyeztette. Az államosított tankönyvpiac csökkentette a választás lehetőségét.

5. A támadások fő oka, hogy a hittanra, valamint erkölcsokra való jelentkezések alapján következtetéseket lehet levonni egy gyerek vallási, felekezeti hovatartozására nézve, illetve sok helyen nem tudnak minden vallás számára oktatót biztosítani.

„Van egy törvény, miszerint a tanárok szabadon választhatják meg taneszközeiket, illetve a tanításhoz szükséges tankönyveket. Legalábbis azok közül, amelyek érvényes engedéllyel rendelkeznek.

A magánkiadók 2013-ban engedélyeztethettek utoljára tankönyveket, ezek 2018-ig érvényesek, így könyveik még rajta vannak a rendelhető könyvek listáján. Időközben azonban egy miniszteri rendelet előírta, hogy a kerettantervvel érintett évfolyamokon csak az új kerettantervhez engedélyezett tankönyvet lehet rendelni. Mivel 2014-ben az új tankönyvtörvénnyel leállították a magánkiadók akkreditációját, a magánkiadóknak több évfolyamhoz nincs engedélyezett könyvük.”

Forrás

A 21. században a könyvek mellett az internet szerepe a legmeghatározóbb ezen a területen. Az Egyezmény 17. cikke kapcsán az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozta, hogy az **internethez** való hozzáférés elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyerekek koruknak megfelelő információhoz juthassanak. Az Ipsos 2016 decemberében végzett **kutatása** szerint a 8–14 éves gyerekekkel élő háztartások 74%-ának van internet-hozzáférése, és 92%-a használ saját okostelefont. Az iskolákban ugyanakkor kevésbé pozitív a helyzet: az alapvető jogok biztosa a médiaértés-oktatás hazai helyzetét áttekintő, 2016 elején zárult **vizsgálatában** felhívta a figyelmet arra, hogy a köznevelési intézmények digitális eszközökkel való **felszereltsége** nagyon hiányos.

Az eszközhiány azonban csak az egyik ok, amiért alacsony a gyerekek digitális kompetenciája. A biztos kifogásolta a **médiatanárok szakképesítésének** (és annak követelményrendszerének) hiányát is, a gyakorlati készségek fejlesztésének elmaradását, illetve azt, hogy a Nat nem rögzítette a kötelező óraszámot a médiaműveltségre vonatkozó ismeretek számára. A biztonságos internethasználat érdekében az ombudsman jelentése hiányolta, hogy az **online bántalmazás** megelőzését és kezelését nem határozza meg fejlesztési célként a Nat; valamint javasolta, hogy a pedagógusképzésben az online bántalmazással kapcsolatos ismeretek is helyet kapjanak.

A médiaértés oktatása
kiemelten fontos

Kép forrása

GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK

19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga

„Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától (...)” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A bűnügyi **statisztika** adatait számba véve 2016-ban **a kiskorú veszélyeztetése cselekmények száma** (1405 ügy) **enyhe csökkenést mutatott** az előző évben mért hasonló adathoz képest (1516 ügy). 2016-ban összesen 9841 fő áldozattá vált gyerek ügyében járt el a bíróság, a gyermekkel szembeni szexuális visszaélés- és erőszak-bűncselekmények miatt pedig 712 esetben. A hivatalos statisztika a korábbi évek adataihoz képest csökkenő tendenciát mutat.

A gyerekekkel szembeni erőszak témájában 2016-ban nem látott napvilágot átfogó, reprezentatív kutatás vagy jelentés. Az Egységes Nyomozóhatósági

Az UNICEF társadalmi célú kampánya szerint a bántalmazott gyerekek magukra maradnak.

Kép forrása

és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) szerint évente több mint 15 ezer gyerek válik erőszakos cselekmény áldozatává, és **„amíg a testi fenyegetés egyre jobban visszaszorul, a lelki bántalmazás néhány formáját sok válaszdó nem is tekinti erőszaknak”**.

6. Általános problémát jelent azonban az, hogy a súlyos gyermek-bántalmazási ügyek jó része nem jut el odáig, hogy eljárás induljon, ezért a hivatalos statisztikában sem jelenik meg. A rejtve maradó ügyek arányára vonatkozóan kutatásra van szükség.

Továbbra is problémát jelent, hogy nem áll rendelkezésünkre hiteles adat a gyerekekkel szembeni erőszak eseteinek valódi számáról. A magas látencia (rejtve maradás miatt) a bűnügyi statisztika számai nem tekinthetők irányadónak.

2016 pozitív eredménye volt, hogy az EMMI 5 új **protokollt** jelentetett meg májusban, amelyek a gyermekvédelmi jelzőrendszer működtetéséről, illetve a bántalmazások esetén alkalmazandó szabályokról is rendelkeznek.

A gyermekbántalmazások területén 2016-ban több nagy médiavisszhangot kiváltott eset is történt, amelyek közül kiemelkedik egy súlyos alultápláltság miatt életét veszített gyerek ügye, ami „**gyöngyösi gyermekbántalmazási ügyként**” vonult be a köztudatba.

„Az információk szerint a házi gyermekorvos a már alultápláltnak tekinthető gyermeket hosszú időn át nem látta, a gyermek súlyfejlődését csupán a szülők bemondása alapján rögzítette, s arról tájékoztatta a gyámhatóságot, hogy a gyermek nevelése, gondozása a szülők részéről biztosított. A kisgyermek veszélyeztetettségére vonatkozó első jelzését csak hónapok múlva, elkésve tette meg, pedig ennek már akkor meg kellett volna történnie, amikor a szülők a kisgyermeket nem voltak hajlandók elvinni a rendelőbe.”

Forrás

Az esetről ombudsmani jelentés készült, amelynek ajánlásait követve 2016 decemberében az Országgyűlés **módosította a gyermekvédelmi törvényt**.

A családon belül elkövetett gyermekbántalmazások mellett 2016-ban az **intézményi (gyermekotthonokban) előforduló esetek** domináltak a témával kapcsolatos közbeszédet. Egy-egy kaposvári, makói, kalocsai, bicskei és több budapesti intézmény kapcsán derültek ki gyermekbántalmazást is magában foglaló **visszaélések, valamint erőszak esetek**.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának legfrissebb Záró észrevételei kiemelik, hogy országosan **alig található ingyenesen elérhető szolgáltatás bántalmazott (különösen a szexuálisan bántalmazott) gyerekek számára**. A sérülések, traumák kezeletlenek maradnak, gyakran komoly krízist okozva az áldozatnak. Az ellátásban fontos szerepet játszó pszichológusok elérhetősége (száma) is korlátozott – különösen vidéken, illetve a kisebb településeken jelent ez komoly problémát az áldozatsegítésben, gyermekvédelemben.

19. cikk: A testi fenytés (megalázó bánásmód) elleni védelem joga

A testi fenytés és a gyerekekkel szembeni megalázó bánásmód 2005 óta tilalmazott Magyarországon, azonban ennek hatása a gyerekek jóllétére nehezen kimutatható. 2016-ban a témában nem készült átfogó jelentés vagy reprezentatív kutatás, hivatalos **statisztika vagy adatgyűjtés pedig nem létezik**. (Ezt a problémát az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága rendszeresen jelzi Magyarország felé.)

Érintette azonban a kérdést az UNICEF korábban már hivatkozott⁷ **kutatása**, amiben a kérdőívet kitöltő válaszadók 83%-a tudta, hogy Magyarországon érvényben van az ENSZ Gyermekjogi egyezménye, mégis minden 5. megkérdezett gondolta azt, hogy a fizikai

fenytést csak formájától függően tiltja a törvény. A válaszadók 16%-a pedig nem tekintette erőszaknak a **pofont**.

A „testi fenytés és megalázó bánásmód” kérdését a közbeszédben két eset tematizálta hosszabb ideig 2016-ban: nyáron egy dömsödi általános iskolában a felnőttek **lehúzták a gyerekek bugyiját**, hogy ellenőrizhessék, ki piszkított a WC mellé; ősszel pedig egy olyan **óvodai gyakorlatot ítélte el az ombudsman** (AJBH) a jelentésében, amely során egy óvónő büntetésként rendszeresen összekötözte a „rosszalkodó” gyerekek kezét⁸.

„A dömsödi általános iskolában valaki az illemhely mellé piszkított, a problémát pedig embertelenül orvosolta a pedagógusokból és takarítónőből összeállt bizottság (...) [A] 2. b és 3. c osztályos diáklányokat egyszerre hívták az udvarra, és sorba kellett állniuk. Ezután a tanárnők és a takarítónő hármásával hívta be őket az egyik terembe, majd mindenkinek le kellett vennie a bugyiját és pucáltani a tanároknak, hogy megtudják, ki kakilt a WC mellé. Az egyik édesanya azt mondta, van olyan gyerek, aki azóta iskolába sem ment. Amikor a szülők panaszkodtak az eljárásra, szerintük az egyik tanár flegmán azt felelte: 5 év múlva úgyis lehúzzák a bugyiját.”

Forrás

7. Lásd 19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga

8. Az alapvető jogok biztosa jelentésében mutatott rá arra, hogy nem kisebb hibát, hanem jogsértést követett el az az óvónő, aki egy fegyelmezetlen gyerek kezét összekötözte a kaskantyúi óvodában, így reagálva a kisfiú agresszivitására. A biztos szerint a megalázó, rossz bánásmód nem lehet válasz soha semmilyen szituációban – az óvónő visszas lépését kiváltó helyzet kialakulása eleve megelőzhető lett volna akkor, ha az óvoda még időben kezdeményezte, javasolta volna a gyerek szakértői vizsgálatát. Így korábban lehetőség nyílt volna arra, hogy a magatartási problémás gyerek megfelelő pedagógiai támogatást és segítséget kapjon. (AJB-375/2016)

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben kiadott Záró észrevételek 34. pontja szerint **a gyerekek testi fenyegetésének visszaszorítása elsősorban társadalmi, figyelemfelhívó kampányok, a szülőket segítő és támogató programok révén lenne elérhető.**

„A gyermek-
bántalmazás
nem játék”
– az Ökumenikus
Segélyszervezet
társadalmi célú
üzenete 2016-ban

Kép forrása

CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOSKODÁS

5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyermek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyermek helyzet

*„Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

2016-ban mintegy 24 ezer gyerek és fiatal élt gyermekvédelmi szakellátásban: körülbelül kétharmaduk nevelőszülőknél, a többiek pedig nevelőotthonokban.

A gyermekotthonokban törvényi kötelezettség szerint a 2015-ös év végéig nevelőszülőknél kellett volna elhelyezni valamennyi családjából kiemelt, 6 év alatti gyereket. Azonban az EMMI adatai szerint 2015. december 31-én a 6 éven aluli gyerekek 88,3%-át (4109

fő) helyezték el nevelőszülőknél, vagyis a törvényi kötelezettség ellenére közel 12%-uk élt **gyermekotthonban** a végrehajtás határnapján. 2016. december 31-ig a 12 éven aluliak „intézményi **kigondozására**” is sort kellett volna keríteni. Hivatalos, megismerhető adat ennek sikerességéről, illetve a 6 éven aluliak nevelőszülőknél való elhelyezésének arányáról a jelentés elkészültekor nem állt rendelkezésre.

A folyamat támogatására az **EMMI** több, a **személyi és tárgyi feltételek, valamint a feladatellátás minőségének javítását célzó pénzügyi** programot is indított 2016-ban.

2016-ban a családi környezettől megfosztott gyerekek szempontjából fontos vizsgálatokat végzett a gyermekotthonok működési problémáiról az alapvető jogok biztosa.

Az alapvető jogok biztosának a kalocsai speciális gyermekotthon működésével kapcsolatos **jelentése** töb-

bek között kimondja, hogy a gyermekotthonban élő gyerekek jogismeretének hiányosságát jelzi, hogy nem bántalmazásnak, hanem egyszerűen **nevelési eszköznek tekintik a fizikai erőszakot** (ami az intézményekben rendszeresen előfordul). A gyermekotthoni elhelyezések körüli problémákra 2016-ban **Horváth Leon** ügye is felhívta a figyelmet. Az állami gondoskodásban élő fiatal a saját elhelyezésével kapcsolatos döntést és a gyermekotthonokban uralkodó (sokszor gyermekjogellenes) állapotokat is **nyíltan kifogásolta** az általa indított eljárásokban.

„Leon éveken át pereskedett a gyámhivatallal, amiért speciális gyermekotthonba dugták. Eleve szokatlan, hogy egy állami gondozott bíróságra menjen, de ő meg is nyerte a pert, most pedig kártérítést szeretne.”

Forrás

A családból való kiemelések mögött esetlegesen meghúzódó nemzetiségi, etnikai diszkriminációra és az elsődlegesen **anyagi okból** való kiemelések gyermekjogellenes gyakorlatára hívta fel a figyelmet 2016-

ban a **TASZ kampánya** és petíciója. A kampány során az EMMI számára átadott, számos neves szakember és szervezet által támogatott szakmai javaslatcsomagra nem érkezett kormányzati reakció.

„A Hiányzó emlékek nevet viselő akció célja az volt, hogy felhívják az állampolgárok és a döntéshozók figyelmét arra, hogy Magyarországon ma több mint 23 ezer gyerek él a családjától elszakítva, és közülük évente több ezer gyereket anyagi okok miatt emelnek ki. Bár a gyakorlat ellentétes a magyar gyermekvédelmi törvénnyel és az ENSZ – Magyarország által 1991-ben ratifikált – gyermekjogi egyezményével is, számos esetben megtörténik, legyen szó a családok lakhatási problémájáról, az orvosi vizsgálatok vagy védőnői tanácsadás elmaradásáról.”

Forrás

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben kiadott Záró észrevételek kiemelik, hogy a 9. cikk érvényesülésének érdekében olyan komplex, **családmegtartó** (a gyerek családból való kiemelésének

megelőzésére alkalmas) szakmai programokra lenne szükség országosan, amelyeket 2016-ban csak civil szervezetek működtettek (lokálisan), például az **SOS Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa**.

FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT

23. cikk: Fogyatékossággal élő gyermekek

„Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A Gyermekjogi Bizottság és a Fogyatékos-sággal élő személyekről szóló ENSZ egyezmény végrehajtását vizsgáló bizottság is **lépéseket sürgetett** a fogyatékos-sággal élő gyerekek **intézményi elhelyezésének megelőzése**, illetve a családon és közösségen alapuló gondozásának biztosítása érdekében. A 2014. január 1-jétől bevezetett intézményi kitagolás (miserint a 12 éven aluli gyerekeket befogadó szülőknél kell elhelyezni)⁹ nem érintette a speciális intézményeket, de 2016-ban elkezdődött az intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló hosszú távú kormányzati stratégia kidol-

gozása¹⁰, amelyet számos kritika ért azért, mert nem írja elő a teljes intézet kiváltását, és engedélyezi a 25 fős lakócentrumok megépülését.

2016-ban a fogyatékos-sággal élő gyerekek befogadó és minőségi **oktatásának** javításáért több szervezet és szakértő is felemelte a szavát, mivel **minden 3.** súlyosan halmozottan fogyatékos gyermek fér hozzá a (törvényileg előírt) fejlesztő neveléshez, oktatáshoz. Egy másik felmérés szerint a körülbelül 3200 tanköteles korú, halmozottan sérült gyerekre csupán 715 államilag finan-

9. Gyermekvédelmi törvény, 7. § (2)

10. **TÁRS projekt** – a szociális intézményi férőhelykiváltás szakmai-módszertani hátterének biztosítása (az **Intézményi Férőhely Kiváltási Terv** 2017 elején elkészült)

szírozott fejlesztő neveléssel, oktatással foglalkozó **férőhely** van az országban. A 2015/2016-os tanévben az előző évhez viszonyítva a feladatellátási helyek száma csak 3,8%-kal, a tanulóké viszont 15%-kal nőtt a **Központi Statisztikai Hivatal (KSH)** adatai szerint, vagyis

messze elmarad az igényektől. **A férőhelyhiány következtében nem az adott gyerek számára megfelelő fejlesztő nevelés, hanem a szabad férőhely határozza meg a diagnózist és az ellátás helyét.**

Az intézményi elhelyezés megelőzése a fogyatékos-sággal élő gyerekek integrációját segíti.

Kép forrása:
MTI / Balázs Attila

„Nem látja értelmét úgy ott hagyni a fiát heti öt nap az iskolában, hogy még az előkét sem veszik le róla, és a pelenkáját sem cserélik ki. Sajnos tapasztalatai a fizetős intézményekkel sem jobbak. Havi ötvenezer forintot fizetett, utaztatta egy másik városba a fiát, mindezt azért, hogy az iskola dolgozói kibéleljenek párnával egy kétajtós szekrényt, beletegyék a gyereket, rácsukják az ajtót, és egy óráig bent hagyják. Majd azt mondták az anyának, hogy náluk ez a relax szoba.”

Forrás

A fogyatékos-sággal élő gyerekekkel szemben továbbra is gyakori a **bántalmazás** vagy a megalázó bánásmód. 2016-ban a nyilvánosságot kapott esetek közül a legkirívóbb talán az volt, amikor egy intézményben párnákkal bélelt, zárt **szekrényben „pihentettek”** egy gyereket. Az alapvető jogok biztosa és az általa kezdeményezett fenntartói vizsgálat a kalocsai speciális gyermekotthonban feltárta, hogy a speciális ellátási

igényű gyerekek esetében a **bántalmazás enyhébb megítélés alá esik**, a szakdolgozók felkészítése pedig rendkívül hiányos. A jelentés eredményeként a szaktárca 2016-ban kidolgozta a **jogszabály-módosítást**, mely előírja, hogy a speciális szükségletű gyerekeket gondozó intézmények szakdolgozói meghatározott időn belül kötelesek elvégezni egy felkészítő tanfolyamot.¹¹

11. Hatályos: 2017. július 1-jétől; a 40/2016. (XII. 21.) EMMI rendelet és az 1/2017. (II. 14.) EMMI rendelet az egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról. **Forrás**

24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások

„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz való jogát, valamint, hogy orvosi ellátásban és gyógyító-nevelésben részesülhessen. Erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek se legyen megfosztva az ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételére irányuló jogától.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyerekek egészséghez való joga a megfelelő táplálkozásnál kezdődik, és ezen a területen a statisztikák számos kihívásra világítottak rá 2016-ban. Magyarországon a 0–6 hónapos csecsemők fele kap csak anyatejet. A 0–3 éves csecsemőket **minőségi alultápláltság** jellemzi, ami később elhízássá alakulhat, és a kisiskolásoknak már a **negyede**, a 11–15 éveseknek pedig a 20%-a **túlsúlyos** (egyébként az európai átlaghoz hasonlóan).

Az idősebb gyerekek tekintetében bevezettek néhány előremutató lépést a gyermekétkeztetés terén 2016-ban. **Módosították a közétkeztetési** rendeletet, és a fokozatosság elvére áttérve emelték a korábban drasztikusan lecsökkentett sémennyiséget.

„[T]avaly szeptemberben vezették be a rendeletet, amellyel az volt a céljuk, hogy a közétkeztetésben naponta részt vevő több mint egymillió gyermek minél egészségesebben táplálkozzon. Száműzni akarták a mesterséges alapanyagokat, csökkenteni a só és a cukor túlzott mennyiségét, ugyanakkor azt szerették volna, ha az ételek továbbra is megfelelnek a magyar ízlésvilágnak (...) [F]olyamatosan figyelték a visszajelzéseket a rendeletről, ennek lett az eredménye, hogy most bizonyos pontokon módosítják a jogszabályt. Az érintettek gyakran kifogásolták, hogy túl kevés sót tesznek az ételekbe.”

Forrás

2016. január 1-től szülői kérelem alapján a bölcsődés, óvodás és iskolás gyerekek étkeztetése az iskolai tanítási napokon és azokon kívül (szünidők, zárva tartás idején) is biztosított, melyet az **ombudsman vizsgálata** is megerősített. Az alapvető jogok biztosa kiemelte,

hogy egyelőre a **speciális étkeztetési igényű gyerekek**, illetve azon települések gyerekei esetében hiányos az ellátás, ahol nem működik bölcsőde – ez a helyzet éppen a szociálisan rászoruló gyerekek étkeztetését veszélyezteti.

Az egészséges és minőségi étkezés nem minden gyerek számára biztosított.

Kép forrása:

Világgazdaság /
Móricz-Sabján Simon

A közétkeztetésnél kisebb médiafigyelmet kapott, de gyermekjogi szempontból mindenképpen kiemelendő a 24. cikk érvényesülésének vizsgálatánál, hogy a TASZ 2016-ban „Gyerekekkel vagyok” címmel kampányt indított a **gyerekek és a szülei közötti kórházi kapcsolattartás** ügyében. Az 59 válaszadó kórház bevonásával készült kutatásuk szerint csak a **kórházak felében** maradhat legalább egy szülő vagy gondviselő folyamatosan 18 év alatti gyerekével. Sok esetben a 10, illetve 14 évet betöltött gyereknél nem alkalmazzák a folyamatos kapcsolattartás jogát (27%), az intézmények több mint harmadában pedig külön engedélyhez kötik a folyamatos szülői jelenlétet.

Magyarországon, különösen vidéken az anyatejes táplálás, a csecsemőbarát kórházak és a gyerekek egészséges táplálkozása mind olyan problémás terület, amelyek miatt az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága már 2014-ben is aggodalmát fejezte ki, éppúgy, mint **az egészségügyi létesítmények és szakemberek elérhetőségének hiányosságai miatt**. Azóta a helyzet csak súlyosbodott. A Magyar Gyermekorvosok Társaságának elnökének 2016-os becslése szerint

több mint **400 házi gyermekorvos hiányzik** az alapellátásból, és negyedük 65 év feletti, az ingázó orvosok miatt sok helyen csak nagyobb időközönként van szakrendelés. Még komolyabb hiányosságokkal küzd a gyerekek mentálhigiénés ellátása. A **gyermekaddikológiai** szakellátás megoldatlan, megyéni területek maradtak gyermekpszichiáter nélkül, akikből mindössze **60–80 fő** dolgozik az országban. A diagnosztika jobban elérhető, de **a terápiás lehetőségek rendkívül korlátozottak**.

Az iskolák lehetőségei is szűkösek: **iskolapszichológus** átlagosan csak az intézmények 10%-ában van jelen.

Egészségügyi dolgozók, **jogvédők** és az ombudsman is felemelte szavát az egészségügyi gondozás személyi és intézményi hiányosságai miatt. A biztos a **kettős szükségletű** gyerekek (fogyatékosággal élők vagy tartósan betegek, akik súlyos magatartási problémákkal, pszichés tünetekkel küzdenek, vagy pszichoaktív szerhasználók) ellátásáról indított vizsgálata kapcsán elfogadhatatlannak nevezte a gyerekek helyzetét, és 12 pontos ajánláslistával fordult az illetékes szervekhez.¹²

12. Az alapvető jogok biztosának átfogó, helyszíni intézményi vizsgálatosozata (Budapest, Cegléd, Ikervár, Bakonyoszlop és Kalocsa) számos komoly, rendszerszintű problémát és hiányosságot tárt fel a szakellátásban élő kettős szükségletű gyerekek, valamint a gyermek- és ifjúságpszichiátriai, addiktológiai betegellátás helyzetében. Az ombudsman szerint a kiszolgáltatott gyerekek és családjaik jogainak védelme érdekében nem tűr halasztást a tárgyi és személyi feltételek, a hozzáférhetőség és a szakmaközi együttműködés javítása, így a gyerekek érdekével ellentétes kényszerpályák csökkentése. (AJB-1201/2016)

A fiatalok egészségé

A 2016-ban publikált legfrissebb „Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása” (Health Behaviour in School-aged Children – **HBSC**) nevű reprezentatív kutatás adatai szerint pozitívum, hogy **csökkent a dohányzás és az alkoholfogyasztás a tinédzserek körében** 2010 és 2014 között, de a nemzetközi átlagoktól azonban Magyarország még így is **elmarad**. Míg hazánkban minden ötödik 15 éves hetente legalább egyszer rágyújt, Európában ez csak minden tizedik fiatalra jellemző. A magyar 15 évesek több mint egyharmada legalább kétszer volt már részeg életében, ezzel a kutatásban vizsgált 21 fejlett (OECD) ország közül hazánk az utolsó előtti helyen áll. Minden negyedik 15 éves **kipróbált** már valamilyen szert életében, ötödük tiltott szereket is fogyasztott, és minden tizedik 9-10. osztályos tanuló **használt már valamilyen designer drogot**.

Aggodalomra adnak okot a **családtervezés, a szexuális nevelés** helyzetére rávilágító vizsgálatok is. A KSH által 2016-ban bemutatott adatok szerint 2015-ben 5774 10–19 éves lány szült, és 4233-an döntöttek a terhességmegszakítás mellett. A szexuális nevelés terén komoly elmaradás tapasztalható: nem minden család

és iskola van felkészülve a gyerekek testiséggel, szexualitással kapcsolatos kérdéseinek megválaszolására. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozta a szexuális felvilágosítás és családtervezési egészségügyi nevelés megerősítésének fontosságát a nem kívánt terhességek és a terhességmegszakítások megelőzésének érdekében¹³, de átfogó változások nem történtek ezen a téren.

A szexuális nevelés általánossá válásán és a prevención kívül a **jogszabályi háttérre és a szakemberek támogatására** is szükség van. Ezt támasztja alá az a 2016-os eset, amikor egy betegjogi képviselő egy 16 éves várandós lány ügyében fordult beadványával az alapjogi biztoshoz. A 14 és 18 év közötti kiskorú terhességmegszakításának kérelmezése kapcsán indult vizsgálatban az ombudsman **több alapjogi aggályra** hívta fel a figyelmet. A kérelemhez a törvényes képviselő jóváhagyó nyilatkozata is szükséges, de a jogi előírások feltárt hiányosságai súlyos kockázatokhoz vezethetnek ezekben a krízishelyzetekben. A biztos jogszabály-módosítást kezdeményezett, és sürgette egy módszertani útmutató kidolgozását.

26. cikk: Szociális biztonság

„Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a szociális biztonsághoz (...) való jogát.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyermekszegénység 2016-ban is az egyik legsúlyosabb gyermekjogi probléma volt Magyarországon. Miközben az elmúlt években **mérséklődött a deprivált és szegény háztartásokban élő gyerekek száma**, a szegénységi arány körükben továbbra is az átlagnál **magasabb**.

A szegénység azért **gyermekjogi kérdés**, mert az iskolai szegregáció, a minőségi oktatáshoz való hozzáférés akadályozottsága, a hiányos szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer a 2016-ban megjelent **tanulmányok** szerint (is) a szegénységben élő családok gyerekeit sújtja leginkább.

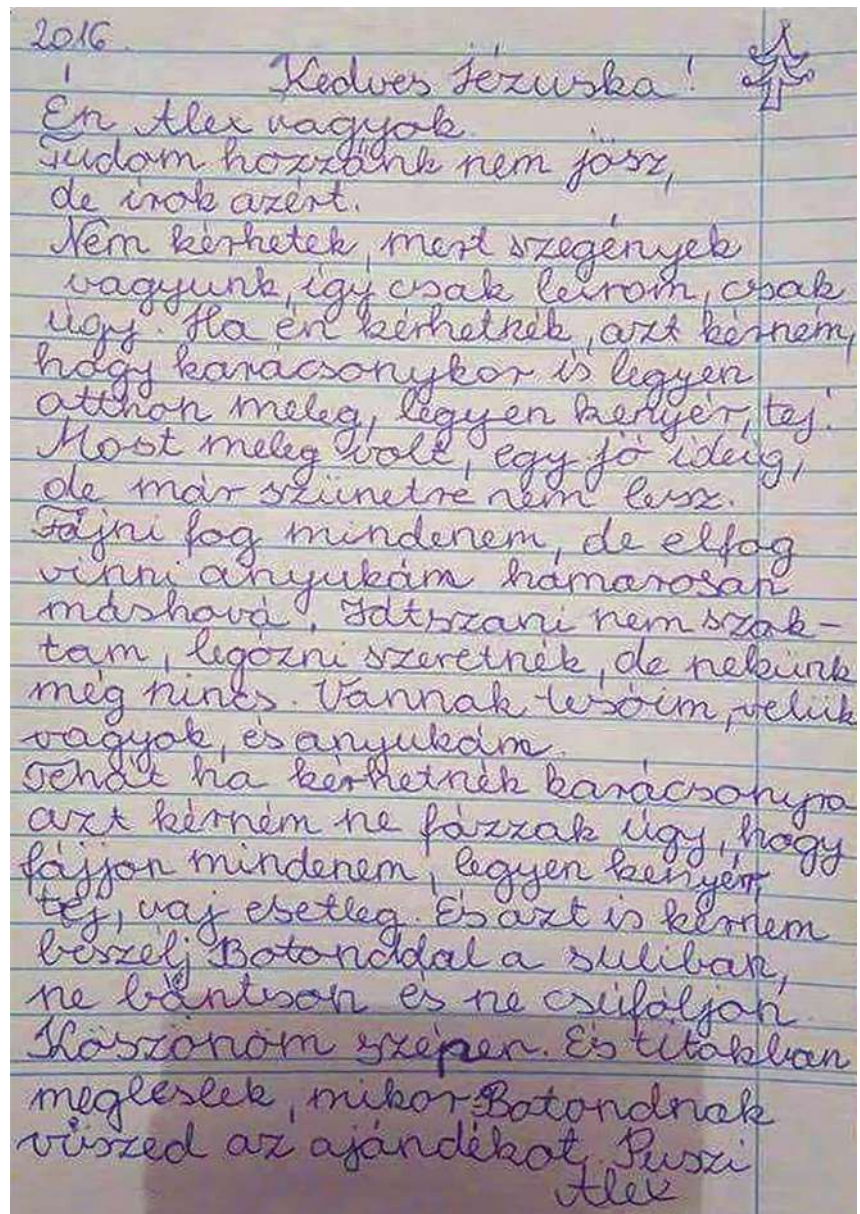
2016-ban a „szegénységszámról”, a **szegénységgel veszélyeztetett gyerekek arányáról kialakult vita** a korábbi éveknél erősebb volt. Ennek oka főként abban keresendő, hogy egymás mellett volt jelen a nyilvánosságban a **hivatalos kommunikáció** például arról, hogy „a közoktatásban megfeleződött a hátrányos helyzetű tanulók száma”, és arról, hogy ez a szám megtévesztő, mert bár a szegények aránya csökken, az valójában nem ilyen mértékű.

13. 2016-ban több szexuális neveléssel foglalkozó online program is elindult vagy megerősödött Magyarországon: **Yelon, Tudd hogy értsd, Turn me on – Kapcsolódj be, Egycsónakban**

„A gyermekszegénység visszaszorítására, megelőzésére és a szegény családban élő gyermekek, a tartós rászorultságban élők számának csökkentésére fókuszál az integrált térségi gyermekprogramokat támogató, 15 milliárd forint összértékű kiemelt pályázat (...) A nyertes pályázók 350 és 500 millió forint közötti vissza nem térítendő támogatásban részesülnek.”

Forrás

A TÁRKI 2016-os **Társadalmi Riport**-jának tanúsága szerint: „Lakóhely szempontjából a fővárosban élők helyzete a legkedvezőbb, 2015-ben 9%-uk volt anyagilag súlyosan deprivált. Az egyéb városokban ez a népesség negyedét (24%), a községekben élők csaknem harmadát (30%) érinti. A háztartások összetételét vizsgálva, a ráta a három vagy több gyermeket nevelők (40%), az egyszemélyes háztartásban élők (29–31%), valamint a gyermeküket egyedül nevelők (34%) körében kiemelkedően magas.”

2016 karácsonyának
legtöbbször megosztott
Facebook-posztja

Kép forrása

OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA

28., 29. és 31. cikkek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás

*„Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: (...) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejtését (...)”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

A gyerekek szempontjából nézve 2016 egyik leghangosabb témája az oktatás volt. A Gyermekjogi egyezmény kimondja, hogy minden gyereknek joga van a minőségi oktatáshoz, ami elősegíti a gyerek személyiségének, tehetségének és képességeinek kibontakozását. Az Európai Bizottság 2016-os **országjelentésében** számos kritikával illette a gyerekek oktatásának helyzetét: **az alapkészségek és a gyakorlati képzések hiánya, a korai iskolaelhagyás és a szegregáció veszélyezteti a minőségi oktatáshoz való jog érvényesülését.**

Az utóbbi években folyamatos változáson ment keresztül az oktatáspolitiká. Az állam 2016-ban több mint **5%-kal többet költött oktatásra, mint 2013-ban, bár a GDP arányában ez kevesebb, mint a 2010 előtti ráfordítás.** A gyors és biztos (szakmai, anyagi, személyi) alapok nélküli változások 2016-ban peda-

gógustüntetésekhez és -sztrájkhoz, a szülők és a gyerekek részvételével járó mozgalomhoz vezettek. 2016 januárjában 30 ezer ember és több száz iskola csatlakozott a miskolci Herman Ottó Gimnázium tantestületének problémafeltáró nyílt leveléhez, megalakult a Civil Közoktatási Platform. Az intézményvezetés és a **pedagógusok kifejezték**, hogy az állandóan változó és szűkülő mozgástérben nem tudják a tanulót magát és különösen szélesebb értelemben vett érdekeit szem előtt tartó oktatói, nevelői feladataikat ellátni. Felemelték szavukat a megnövekedett tanulói terhek, a megváltozott érettségi követelmények, a szakképzési rendszer bizonytalanságai, a tankönyvválasztás korlátai, a szakgimnáziumi érettséginek az ombudsman által is kifogásolt jogsértő szabályozása, valamint a különleges bánásmódot igénylő és a roma gyerekek szegregált oktatása miatt.

„Kijöttek a legfrissebb PISA-teszt eredményei, a nagy nemzetközi kompetenciamérésé, amit az egész világon árgus szemekkel szoktak figyelni az oktatási szakértők és oktatáspolitikusok. A mutatóink rosszabbak, mint valaha: az eredmények szerint a magyar tanulók annál is gyengébbek, mint amilyenek az utolsó mérésnél, 2012-ben voltak, a természettudományos és a szövegértési kompetenciák soha nem zuhantak még akkorát, mint most. Minden területen bőven az OECD-országok átlaga alatt vagyunk.”

Forrás

A 2016-ban nyilvánosságra hozott PISA-eredmények

A 2015-ös PISA-felmérés (Nemzetközi Diákteljesítmény-mérési Program) eredménye az OECD-országok körében

	Szövegértés		Matematika		Természettudomány		
	OECD-ÁTLAG	493	OECD-ÁTLAG	490	OECD-ÁTLAG	493	
1.	Kanada	527	Japán	532	Japán	538	1.
2.	Finnország	526	Koreai Közt.	524	Észtország	534	2.
3.	Írország	521	Svájc	521	Finnország	531	3.
4.	Észtország	519	Észtország	520	Kanada	528	4.
5.	Koreai Közt.	517	Kanada	516	Koreai Közt.	516	5.
6.	Japán	516	Hollandia	512	Új-Zéland	513	6.
7.	Norvégia	513	Finnország	511	Szlovénia	513	7.
8.	Új-Zéland	509	Dánia	511	Ausztrália	510	8.
9.	Németország	509	Szlovénia	510	Nagy-Britannia	509	9.
10.	Lengyelország	506	Belgium	507	Németország	509	10.
11.	Szlovénia	505	Németország	506	Hollandia	509	11.
12.	Ausztrália	503	Írország	504	Svájc	506	12.
13.	Hollandia	503	Lengyelország	504	Írország	503	13.
14.	Dánia	500	Norvégia	502	Belgium	502	14.
15.	Svédország	500	Ausztria	497	Dánia	502	15.
16.	Belgium	499	Új-Zéland	495	Lengyelország	501	16.
17.	Franciaország	499	Ausztrália	494	Portugália	501	17.
18.	Nagy-Britannia	498	Svédország	494	Norvégia	498	18.
19.	Portugália	498	Franciaország	493	USA	496	19.
20.	USA	497	Nagy-Britannia	492	Ausztria	495	20.
21.	Spanyolország	496	Portugália	492	Franciaország	495	21.
22.	Svájc	492	Csehország	492	Svédország	493	22.
23.	Lettország	488	Olaszország	490	Csehország	493	23.
24.	Csehország	487	Izland	488	Spanyolország	493	24.
25.	Ausztria	485	Spanyolország	486	Lettország	490	25.
26.	Olaszország	485	Luxemburg	486	Luxemburg	483	26.
27.	Izland	482	Lettország	482	Olaszország	481	27.
28.	Luxemburg	481	Magyarország	477	Magyarország	477	28.
29.	Izrael	479	Szlovákia	475	Izland	473	29.
30.	Magyarország	470	USA	470	Izrael	467	30.
31.	Görögország	467	Izrael	470	Szlovákia	461	31.
32.	Chile	459	Görögország	454	Görögország	455	32.
33.	Szlovákia	453	Chile	423	Chile	447	33.
34.	Törökország	428	Törökország	420	Törökország	425	34.
35.	Mexikó	423	Mexikó	408	Mexikó	416	35.

A minőségi oktatás hiányosságait a 2016 decembereiben közzétett **PISA-eredmények** is alátámasztották. 35 OECD ország közül a 27–29. helyen szerepelt Magyarország. Bár a fiúk és lányok esélyegyenlőségét tekintve az átlag fölött teljesítettek a magyar tanulók, a szociális különbségeik hazánkban határozták meg szinte a legerősebben az eredményeket. A kormány reagált az elégedetlenségekre, kerekasztalt hívott össze, új államtitkárt nevezett ki, új vezetőt kapott a Klik. E lépések kapcsán a pedagógusszakma több képviselője kritizálta a nyilvánosság kizárását, az átláthatóság hiányát, a szakma által elfogadott szakemberek mellőzését és a centralizációt tovább erősítő átalakításokat.

A diszkriminációval foglalkozó 2. cikkénél már tárgyaltuk a **roma gyerekek szegregált oktatásának problémáját**. Májusban az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány (CFCF) első fokon pert nyert az EMMI-vel szemben, mert roma gyerekeket Heves megyében **tömegesen nyilvánítottak** indokolatlanul fogyatékosnak, majd szegregáció miatt **bezártak** egy kaposvári iskolát, végül egy biharkeresztesi egyházi iskola (többek között szabad vallásgyakorlásra hivat-

kozva) felvételi és átvételi eljárásainak módosításával **ellehetetlenítette** a helyi integrációs törekvéseket.¹⁴ Ezek után a kormány **jogszabály-módosítást** kezdeményezett a szegregáció megfékezésére, amelyet azonban 2016-ban nem szavaztak meg.

A gyerekek oktatáshoz való jogát illetően különösen aggasztó az is, hogy 2013 óta (amikor a tankötelezettség korhatára 16 évre csökkent) **meztízszereződött a közmunkásként dolgozó 18 éven aluliak száma**. Havonta átlagosan 1100–1200 fiatalos **dolgozik** közmunkásként. A közfoglalkoztatás szabályainak módosítására azóta elkészült tervezet szerint a 25 év alattiakat **kizárnák a közmunkaprogramból**.

Az oktatáshoz való jog kapcsán fontos kiemelni a Gyermekegyezmény 31. cikkét sértő iskolai oktatási és pedagógiai gyakorlatot, ami miatt a **pihenéshez, a szabad idő eltöltéséhez és a korának megfelelő játékhöz** való jogot a tanköteles gyerekek többsége nem tudja gyakorolni. A gyerekek otthonában is „jelen van a tanulás” a házi feladatok, tanórán kívüli elfoglaltságok miatt.

14. Az egyházi iskolák szegregáló működéséről többször adott hírt az Igazgyöngy Alapítvány vezetője, L. Ritók Nóra is a **blogján**.

EGYÉB KÜLÖNLEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

22. cikk: A menedékkérő gyermek specális védelme

„Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekültnek tekintendő, megkapja az Egyezményben és más emberi jogokkal kapcsolatos vagy humanitárius jellegű egyéb nemzetközi okmányokban, amelyekben az említett államok részesek, elismert jogok élvezetéhez szükséges védelmet és humanitárius támogatást.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

2016-ban a kísérő nélküli kiskorúak száma 1220 volt az Eurostat szerint, azonban az idegenrendészeti statisztikában nagy az **adatbizonytalanság** (a különböző forrásokból származó adatok gyakran jelentősen eltérnek). Ezzel együtt is egyértelmű, hogy 2016-ra a me-

nedékkérő gyerekek, kísérő nélküli kiskorúak száma jelentősen csökkent Magyarországon – elsősorban a 2015 óta (és 2016-ban is) életbe léptetett jogszabályi módosítások, valamint a határzár eredményeként.¹⁵

15. 2016-ban a Gyermekjogi Civil Koalíció nevében az UNICEF Magyar Bizottsága beadvánnyal fordult az AJBH-hoz. A biztos vizsgálatot indított, és jelentésében megállapította, hogy a hatályos Büntetőeljárás törvény a határzárallal összefüggésben elkövetett bűncselekmények miatti büntető-eljárások szabályozásakor a fiatalkorúakra nézve olyan jogi helyzetet idézett elő a garanciák indokolatlan mellőzésével, amely az egyenlő bánásmóddal, a gyerekek védelemhez és gondoskodáshoz, tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszasságokat okoz. A jelentés arra is rámutat, hogy az eltérő, az életkori sajátosságokra tekintettel kialakított szabályozás hiánya önmagában véve aggályos. (AJB-1235/2016)

Határőrizeti célú
ideiglenes kerítés
(határzár)

Kép forrása

A határzár a 18 éven aluli elkövetők statisztikájára is hatással volt. Ha a top 10 bűncselekményt nézzük, a „határzár tiltott átlépése” az általuk 4. leggyakrabban elkövetett büntetendő cselekmény volt 2016-ban Magyarországon az ENYÜBS adatai szerint.

A fóti gyermekotthonban elhelyezett kísérő nélküli kiskorúak száma 2016-ban az egy évvel korábbi adatokhoz képest megfelelő volt.

A 2016-ban tapasztaltak szerint a 30 napnál hosszabb ideje a fóti gyermekotthonban lévő **kísérő nélküli kiskorúak aránya** folyamatosan emelkedett: 2016. június 21-én a Fóton elhelyezett 88 főből 28 fő (31,8%) tartózkodott 30 napnál hosszabb ideje az intézményben, ez az arány 2016. július 18-ára 50%-ra emelkedett (64 főből 32 fő). A kísérő nélküli kiskorúként érkezett gyerekek közül a tartósan Magyarországon maradók létszáma 2016 közepén mintegy 70 fő volt.

2016-ban már szárnyra kaptak a híresztelések, hogy a gyermekvédelmi törvény hatálya alól kivennék a menedékkérő gyerekeket, ahogy a fóti gyermekotthon bezárása is felmerült már ekkor.¹⁶

18 év alatti elkövetők által elkövetett bűncselekmények száma

Összesen (összes bűncselekmény, 18 éves kor alatt)	9337
Top 10 (a regisztrált elkövetők száma szerint)	
Lopás	3404
Garázdaság	1914
Testi sértés	793
Határzár tiltott átlépése	473
Kábítószer birtoklása	327
Rongálás	343
Rablás	287
Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	103
Jármű önkényes elvétele	118
Zaklatás	99

16. Ezek a döntések 2017 januárjában váltak nyilvánossá.

37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszere

Az igazságszolgáltatási rendszerrel elkövetőként kapcsolatba kerülő gyermekkorúak száma 2016-ban emelkedett (bár még így is alatta maradt a 2013 előtti számnak); a fiatalkorúak érintettsége pedig 2016-ban is (ahogy 2013 óta stabilan) csökkent.

A büntető igazságszolgáltatási rendszer kapcsán az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a **büntethetőségi korhatár leszállítását** kifogásolta legutóbbi ajánlásában, amiben 2016-ban sem történt pozitív változás. Sőt, 2016-tól a terrorcselekmény elkövetőire – új, kiemelt bűncselekményként – a 12 éves (alacsonyabb) büntethetőségi korhatár vonatkozik.

Az igazságszolgáltatási rendszerrel elkövetőként kapcsolatba kerülő gyermekkorúak számának alakulása

BTK	2012	2013	2014	2015	2016
gyermekkorú (0–13)	2604	2197	1488	1375	1662
fiatalkorú (14–17)	10418	10471	8806	7872	7675

A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI OKMÁNYOK RATIFIKÁCIÓJA

Az ENSZ Gyermekjogi egyezményéhez három fakultatív jegyzőkönyv kapcsolódik. Magyarország 2002-ben aláírta, és 2010-ben ratifikálta a gyerekek fegyveres konfliktusokba való bevonásáról és szexuális kizsákmányolásáról szóló jegyzőkönyveket, a harmadikat azonban még **alá sem írta**. A 2011-ben elfogadott kommunikációs eljárásról szóló harmadik fakultatív jegyzőkönyv lehetővé teszi, hogy jogsérelem esetén gyerekek vagy képviselőjük közvetlenül is fordulhatnak a Gyermekjogi Bizottsághoz. Magyarország ezt 2016 végéig nem írta alá, és nem ratifikálta.

Magyarország 2014 márciusában írta alá az Európa Tanács **Istambuli Egyezményét**, mely a nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzését, illetve felszámolását célozza. Az egyezményt hazánk azóta sem ratifikálta, így az még nem része a nemzeti, belső jogrendszernek.

A Gyermekjogi Bizottság sürgetése ellenére **nem történt előrelépés** a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához csatolt fakultatív jegyzőkönyv, a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló egyezmény, valamint a minden személy erőszakos eltűnés elleni védelméről szóló nemzetközi egyezmény aláírása és ratifikációja terén.

NYOMON KÖVETÉS ÉS TERJESZTÉS

A gyermekjogok megismerése

A gyermekjogok ismertebbé tétele érdekében az alábbi eredményeket lehet kiemelni: 2016-ban mutatta be az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ (OBDK) Az *elvesztett madártoll* című, gyermekjogokról szóló **mesekönyvet**, melyet óvodásoknak írt Boldizsár Ildikó mesekutató. A könyv segítséget nyújt a 3–7 éves gyerekekkel való beszélgetéshez.

A TASZ 2016 őszén indította el MONDO **programját**, ami fogyatékossgal élő és ép gyerekek jogtudatosságának fejlesztését szolgálja.

2016-tól elérhető magyarul is a **Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról** című anyag, melyet az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA), az Európa Tanács és az Emberi Jogok Európai Bíróságának Hivatala közösen készített. A kézikönyv jogászok és más szakemberek számára ad információkat a gyermekjogok európai jogi normáiról és az ezzel kapcsolatos ismeretekről.

Az intézményi és civil kezdeményezéseken túl ezen a területen változás vagy központi program nem indult. A Gyermekjogi Bizottság 2014-es Záró észrevételei és a jelentéstétel korábbi dokumentumai nehezen hozzáférhetőek az interneten.

FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉSRŐL

*„A részes államok a jelen Jegyzőkönyv előírásainak megfelelően megtiltják a gyermekek eladását, a gyermekprostitúciót és a gyermekpornográfiát.”
(részlet a **Fakultatív Jegyzőkönyvből**)*

„A gyermekek szexuális zaklatása, bántalmazása és kizsákmányolása hatékonyabb megelőzésének, a védelem fokozásának, az áldozatok segítségének fontosságára hívja fel a figyelmet Székely László ombudsman. A biztos szerint mindez továbbra is a gyermekvédelem egyik legsürgetőbb feladata. (...) November 18-a a gyermekek szexuális zaklatása elleni védelem érdekében meghirdetett első európai nap. Ennek kapcsán az alapvető jogok biztosa kiemeli, hogy a gyermekekkel szemben elkövetett erőszak semmilyen formája – közöttük a szexuális zaklatás – nem lehet indokolható vagy magyarázható. A gyermekekkel szembeni erőszak ugyanakkor megelőzhető lehet, és az eszközök között szerepet kaphat a bizalom, a tájékoztatás, a segítségnyújtás és a figyelem.”

Forrás

Magyarország 2010 novemberében írta alá, és 2015-ben ratifikálta a gyerekek szexuális kizsákmányolás és bántalmazás elleni védelméről szóló Lanzarote Egyezményt, és így felelősséget vállalt a szexuális erőszak és kizsákmányolás felszámolására. Az Egyezmény kimondja, hogy minden szükséges intézkedést meg kell tenni a gyerekek szexuális kizsákmányolása és zaklatása valamennyi formájának megelőzése és a gyerekek védelme érdekében, valamint tájékoztatást kell adni a szexuális kizsákmányolás és zaklatás veszélyeiről. 2016-ban az átfogó intézkedések terén kevés, de a **társadalmi vita** szintjén fontos előrelépések történtek.

2016-ban a sajtót a szexuális erőszakról szóló botrányok uralták. Megerőszakoltak egy 1,5 éves kisgyereket, szexuális erőszak miatt eljárás indult egy földrajz-tanár ellen, szexuális erőszak vádjával letartóztatták a Bicskei gyermekotthon igazgatóját, vádat emeltek két mentőssel szemben szexuális visszaélés miatt. Egyre több ügyre derült fény, ami nem az ügyek számának növekedésére, inkább a látencia csökkenésére utal. A nyilvánosság olykor segítette egy-egy ügy jobb hatósági kezelését, az ombudsman ugyanakkor felhívta a figyelmet a **média felelősségére**. **A biztos hangsúlyozta**, hogy az általánosító, környezetből kiragadott, torzított tudósítások ellentétesek a gyerekek érdekeivel és védelmével, de károsak a szakemberekre és a gyermekvédelmi rendszer átalakítására is.

Azonban hiába a média által generált figyelem, az egyedi ügyek áldozatainak kiszolgáltatottsága, mégis megmaradnak a rendszerszintű hibák, ha a botrányokat nem követi társadalmi összefogás és állami feladatvállalás. Ezt hangsúlyozta a „Legyen közös ügyünk a gyerekek szexuális erőszak elleni védelme!” elnevezésű **felhívás** is, melyet 2016 októberében civil kezdeményezésre több mint 4000 magánszemély és 29 szakmai szervezet írt alá.

2016-ban ismételtén az Országgyűlés elé került egy beadvány a szexuális erőszak elkövetőivel szemben alkalmazandó **kémiai kasztráció**ról. A Jobbik harmadik alkalommal terjesztett elő **javaslatot** (sikertelenül) 2016 novemberében.

Egy 60 évvel ezelőtt (Kiss László, az úszóválogatott szövetségi kapitánya által) elkövetett erőszak médiában való megjelenése ráirányította a figyelmet a **sport világában** gyerekek és fiatalok sérelmére elkövetett erőszak (szexuális zaklatás) jelenségére. A kitarotán

zajló társadalmi vita eredményeként a Magyar Úszó Szövetség 2016 őszén **gyermekvédelmi prevenció program** indítását kezdeményezte. A 2016-ban megrendezett 27. Úszásoktatói és Edzői Konferencia központi témaköre a gyerekek elleni erőszak megelőzése volt, illetve elkészült egy etikai kódex a szövetségeknek, szülőknek, gyerekeknek, és további képzést terveznek a Testnevelési Egyetemen.

A gyerekekkel szembeni **szexuális kizsákmányolás** megítélése 2016-ban is ellentmondásos volt. Egy 2016-ban megjelent **kutatás** eredményei szerint a rendőrség a prostitúció gyermekkorú áldozatait továbbra is elkövetőnek tekinti, és a gyermekjogi, gyermekvédelmi segítő megközelítés helyett elzárás szankcióval sújtja őket. Évente megközelítőleg 300 fő (főleg lányok) kerülnek ilyen módon kapcsolatba az igazságszolgáltatással. Még csak megbecsülni sem tudjuk azonban, hogy mekkora lehet a prostituáltak valószínű aránya a 18 éven aluliak között.

Az Európa Tanács adatai szerint Európában minden 5. gyerek szexuális erőszak áldozatává válik.

Kép forrása

GYERMEKJOGI JELENTÉS 2016
Készítette a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

Szerzők: Gyurkó Szilvia
Németh Barbara
Sánta Nóra

Szerkesztő: Fodor Bernadett
Olvasószerkesztő: Skaliczki Orsolya

Design: Hitka Viktória
Tördelés: Sánta Dániel

*Köszönjük a jelentés
elkészítéséhez
nyújtott szakmai
segítséget:* Boros Ilona
Lápossy Attila
Lux Ágnes
Makai Éva
Sebhelyi Viktória
Szilvási Léna

www.hintalovon.hu
+36 30 269 3138
info@hintalovon.hu

© Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2017